

VALORI CULTURALE – RELIGIOASE PĂSTRATE ÎN COLECȚIA "CARTE RARĂ"

Petru CIOBANU, *doctorand*

Biblioteca Universității bălțene deține un inestimabil tezaur *de carte religioasă*, prezența căruia în acest minunat templu al cărții e o mărturie în plus că Dumnezeu este pretutindeni sau, cum scrie Sf. Ioan Gură de Aur: „*cine are o Biblie în casă îl are pe Dumnezeu*”.

Valoarea cărților care alcătuiesc acest fond constă nu atât în faptul că au fost editate la București, Cernăuți, Chișinău, Kiev, Sanct-Petersburg, Bruxellis, Moscova, Viena și Roma, pe parcursul secolelor al XIX-lea, XX-lea și al XXI-lea, ci în învățătura sacră cuprinsă în ele. Importanța colecției sporește și prin faptul că autorii au fost oameni sfinți, avînd o relație de comuniune cu Dumnezeu și fiind luminați de harul divin spre a ne împărtăși continuu din învățăturile dătătoare de viață. Iar noi, la rîndu-ne, să ne învrednicim a transmite generațiilor care vin necesitatea de a-l cunoaște pe Creatorul nostru. Marele cărturar rus Mihail Lomonosov afirma că: *Biblia și natura sunt două pagini ale unei cărți*,¹ aceasta înseamnă că autorul suprem

¹ Ierom. Serghei Râbko, *Este posibilă mântuirea în secolul al XXI-lea?* Trad. din limba rusă de Mariana Cașa, Ed. *Sophia*, București, 2010, p. 257.

al cărților religioase este Însuși Dumnezeu, Care a descoperit învățătura Sa Sfinților Apostoli, Ucenici și tuturor celor ce s-au nevoit a trudi la cărțile sacre. Printre autorii de seamă ai acestor lucrări îi amintim pe: Sf. Ioan Gură de Aur (354 – 407), Fericitul Augustin (354 – 430), Sf. Ignatie Briancianinov, Sf. Paisie Velicicovski, Sf. Teofilact al Bulgariei, Nichifor Crainic, Pr. Vasile Radu, Н. Малиновский, И. Т. Назаровъ, Luther.

Cercetînd colecția am constatat că aceste scrieri pot fi grupate în mai multe categorii:

- **Cărți Biblice** – le-am denumit așa, deoarece acestea se referă la Sfînta Scriptură: *Dicționar Biblic, Epistolele Apostolilor, Cărți profetice, Epistole catolice, Profeții, Exegeze biblice.*
- **Cărți liturgice** – Ele constituie mijloacele de căpătîi ale cultului ortodox. Printre ele putem enumera următoarele: *Liturgierul, Mineul, Mineul de obște, Octoihul, Octoihul de obște, Triod, Ceaslov, Tipicon, Penticostar, Psaltirea, Molitfelnicul, Carte de rugăciuni și Antologie de cântări bisericești.* Toate aceste scrieri constituie suportul de bază pentru viața liturgică pe tot parcursul anului bisericesc.
- **Cărți cu conținut dogmatic**
  - a. *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene, Sibiu, 1930.*
  - b. *Dogma Sf. Treimi în Concepția Creștinismului, Tipogr. Eparhială „Cartea Românească”, 1930.*
  - c. *Dogma despre incarnațiune după doctrina bisericii ortodoxe, Cernăuți, 1901.*
  - d. *Syntagma theologiae dogmaticae fundamentalis, Strigonii: Typis Descriptis Gustavus Buzarovits, 1882.*
  - e. *Богословскія Академическія чтенія преосвященнаго Іоанна Епископа Смоленскаго, СПб.: Синодальная тип., 1906.*
  - f. *Веденіе въ Догматическое Богословіе : В 2 ч., И. Л. Тузова, 1882? Веденіе въ Догматическое Богословіе : В 2 ч., И. Л. Тузова, 1882?*
- **Cărți istorice ;**
- **Cărți cu conținut moralizator ;**
- **Reviste.**

Prezentarea unor cărți din această colecție și importanța lor pentru viața bisericească

Idiomelar – este cartea ce cuprinde cîntările pe un singur glas, unit cu docsastariul glasurilor. Este importantă prin faptul că inserează slujbele pe un singur glas, pe perioada întregului an bisericesc, adică douăsprezece luni. Aici se cuprind cîntările triodului și penticostarului. Culegerea a fost tradusă cu binecuvîntarea arhiepiscopului Sucevei și mitropolitului Moldovei *Sofronie Miclescu*, pe timpul Excelenței Sale cîrmuitorul Principatului Moldovei, *Teodor Nicolae Balș*.

Importanța ei rezidă și din faptul că traducerea ei din limba greacă în limba română (cu grafie slavonă), a fost realizată de către Dimitrie Suceveanu, protopsaltul sfîntei Mitropolii, spre folosul de obște a bisericii.

Cartea s-a tipărit la Sfînta Mănăstire Neamț, în anul 1856, prin strădania

arhimandritului *Kir Gherasim*, stareț al Mănăstirilor Neamț și Secu.

E de menționat că pentru prima dată, cîntările bisericești au cunoscut altă linie melodică.

Lucrarea este importantă nu numai prin conținutul ei muzical, ci și prin faptul că foaia de titlu este presărată cu date istorice importante, ce ne amintesc despre mari personalități precum Mitropolitul Sofronie Miclescu și protopisaltul Dimitrie Suceveanu, locul tipăririi: tiparnița de la Mănăstirea Neamț.

Cartea ajunge în Moldova în perioada cînd Basarabia se afla sub ocupația țaristă, dar nu se știe dacă imediat după editarea ei a fost adusă aici, deoarece tocmai în acei ani în Basarabia se declanșase o luptă aprigă contra culturii românești pe pămîntul dintre Nistru și Prut.

Patericul Lavrei din Kiev –un valoros document al vieții religioase a Lavrei de la Kiev. Cartea este editată în timpul *Țarului Alexandru Alexandrovici, cu susținerea Țarinei Maria Feodorovnai și a Marelui Cneaz Nicolae Alexandrovici și cu întreaga curte împărătească. Apare cu binecuvîntarea Sinodului Rusiei și a Preasfințitului Platon, Mitropolitul de Kiev și Galiția și sfințitul arhimandrit al Lavrei din Kiev.*²

Cartea este scoasă de sub teasurile tiparului în luna ianuarie anul 1883, fiind alcătuită din 640 de pagini. Srierea cuprinde viața cuvioșilor părinți ce sau nevoit în aceste locuri. Pe lîngă itorisirea vieții cuvioșilor, cartea mai cuprinde și descrierea minunilor ce s-au petrecut în timpul vieții lor, dar și după mutarea lor la Domnul.. Această operă religioasă a fost tradusă și în limba română de către diac. Nicușor Morlova și a apărut la Bacău.³ la editura Bunavestire în anul 2000.

Dobrotoliubia – operă de o mare importanță prin conținutul ei duhovnicesc și moralizator. *Cartea a fost adusă la Moscova în anul 1883 de la Mănăstirea rusă Sfîntul Pantelimon.*⁴ Este tradusă de către *Episcopul Feofan.*⁵ A intrat în posesia bibliotecii părintelui *Ioan Nicorici la data de 29 martie 1969.* În colecția bibliotecii se află numai volumul I și II.

În spațiul românesc această operă a fost tradusă în limba română de starețul mănăstirii Neamț Paisie Velicivovski, care, întors din Sfîntul Munte împreună cu ucenicii săi, a desfășurat o mare activitate de traducere sfintelor lucrări mai întii la mănăstirea Secu, apoi la Dragomirna, în 1769.

Se merită să amintit că opera cunoaște o arie de extindere foarte mare. O altă traducere în limba română sub denumirea de *Filocalie* (iubire de frumos) aparține marelui teolog al secolului al XX-lea Pr. Prof. Dumitru Stăniloae. Traducerea în 12 volume a fost începută la Sibiu pe cînd era profesor universitar și finalizată la București.

² *** , *Patericul Lavrei de la Kiev*, Kiev, 1883.

³ *** , *Ptericul Lavrei Peșterilor de la Kiev*, Edit. *Bunavestire*, Bacău, 2000.

⁴ *** , *Dobrotoliubia*, vol-1, *foaia de gardă de la începutul cărții*, Moscova, 1883.

⁵ *** , *Dobrotoliubia*, vol-1, Moscova, 1883.

Colecția de Mineie din satul Trebisăuți, jud. Hotin. O altă perlă a tezaurului religios este și colecția de *Mineie a Bisericii cu hramul Sfântului Arhistrateg Mihail⁶ din satul Trebisăuți, județul Hotin.*⁷ Este editată sub patronajul material al *Țarului Alexandru Nicolaievici și al Kneaghinei Împărătești Maria Alexandrovna și al Țarilor Alexandru Alexandrovici, cu supușii săi, cu ajutorul Țarinei Maria Feodorovna și cu ajutorul Marelui Cneaz Nicolae Alexandrovici și cu întreaga curte împărătească. Cartea apare cu binecuvântarea Sinodului Rusiei și a Preasfințitului Arsenie, Mitropolitul de Kiev și Galiția, și sfințitul arhimandrit al Lavrei din Kiev. Martie 1898.*⁸

Mineu pe ianuarie. Pe foaia de gardă de la începutul cărții găsim următoarea mențiune: *1888 data de 23 noiembrie,*⁹ iar pe foaia de titlul este sigiliul lui Ioan Vasile Nicorici,¹⁰

Mineu pe luna aprilie. Nu avem nici o mențiune pe această carte despre circulația și aflarea ei la parohia din satul Trebisăuți, dar pe verso-ul primei coperte este sigiliul lui Ioan Vasile Nicorici.¹¹ Ceea ce merită atenția este însemnarea de la pagini 224, **dăruită la 18 decembrie 1970**¹².

Mineu pe iulie. Pe foaia de gardă se menționează că cartea a fost *adusă în localitatea Tribisăuți în data de 27 noiembrie 1881.*

Mineu pe luna august. Pe foaia de gardă este o mențiune greu de descifrat, dar și *această carte a aparținut bisericii din Trebisăuți.*

Mineu pe luna septembrie. Cartea a aparținut parohiei din satul Trbisăuți: Pe foaia de gardă se menționează că *este a Bisericii Sfântului Mihail din Trebisăuți, preot fiind Demitrovici Vasile Gheorghii.*¹³

Mineu pe luna octombrie. Din păcate pe acest mineu nu este menționat nicăieri că a aparținut parohiei din satul Trebisăuți, dar prin prezența sa în această colecție mă face să afirm că acest mineu face parte din această colecție, deoarece: pe verso primei coperte *este sigiliul lui Ioan Vasile Nicorici*, ceea ce denotă că și această

⁶ Acest sfânt locaș are ca patroni spirituali pe „Sf. Voievozi” este zidită în anul 1888, din lemn. În anul 1895, a fost numit slujitor al acestei biserici preotul, *Vasile Bârcă*, absolvent al seminarului teologic, ca cântăreț a activat din anul 1922, *Vasile Furtună*. apud. *Anuarul Eparhiei Chișinăului și Hotinului, (Basarabia), Tipografia Eparhială, Chișinău, 1922, p. 127.*

⁷ *** , *Mineul pe luna iulie, foaia de gardă de la începutul cărții*, Kiev, 1881

⁸ *** , *Mineul pe luna noiembrie, pe verso foii de titlul*, Kiev, 1881

⁹ *** , *Mineul pe luna ianuarie, prima foaie de gardă*, Kiev.

¹⁰ *** , *Mineul pe luna ianuarie, foaia de titlul al Mineului*, Kiev.

¹¹ *** , *Mineul pe luna aprilie*, Kiev, 1898.

¹² *** , *Mineul pe luna aprilie*, Kiev, 1898, p. 224.

¹³ *** , *Mineul pe luna septembrie, foaia de gardă de la începutul cărții*, Kiev, 1897.

carte s-a aflat în biblioteca sa, se mai află și sigiliul ce conține următoarea descriere: *carte salvată de preotul Ioan Nicorici, de urgia focului vandal comunis*.¹⁴ Ceea ce este menționat și se merită de scos în evidență, este următoarea însemnare ce este făcută cu pixul la pagina 272, *dăruită la data de 18 decembrie 1972*.¹⁵ din această dată aflăm că cartea respectivă a fost dăruită preotului Ioan Vasile Nicorici la această dată.

Mineu pe luna noiembrie. Mărturia că această carte a aparținut Bisericii din satul Trebisăuți, o desprindem din foaia de gardă de la începutul cărții, unde este menționat, *Mineu pe noiembrie, Sf. Arhamghel Mihail, Biserica satului Trebisăuți apoi o parte nu am putut să o descifrez, dar mai departe este amintit Diaconul Dimitrovici 1881*.¹⁶

Mineu pe luna decembrie. Ca și pe celelate cărți din colecție figurează sigiliul și mențiunea: ***carte salvată de urgia focului vandal comunis***.¹⁷

Mineu adăugător. Acest mineu este separat de toate acestea deoarece cuprinde rînduiele specifice anumitor sfinți din cursul anului, a căror rînduială liturgică nu se află în celelalte mineie. Nu avem nici o mențiune desprinsă pe această carte despre circulația ei și despre aflarea ei la parohia din satul Trebisăuți.

Cronica Episcopiei de Rădăuți - Scrierea este de o inestimabilă importanță pentru istoria Bisericii Române, *cu apendice de documente slavone originale în care sunt inserate mai multe ilustrații*. Cartea a apărut la Viena în anul 1912.

Tipicon - Tipiconul este o carte liturgică ce cuprinde rînduiala slujbelor bisericești din timpul anului liturgic. Pe lângă acestea, el mai conține și anumite reguli tipiconale referitoare la rînduielile bisericești. A fost editată la Kiev cu binecuvîntarea Sfîntului Sinod, în anul 1906, are 910 pagini.

Antologhion - Volumul conține o prezentare a rînduielilor bisericești. Este în limba greacă și a fost editat în anul 1776. Pe foia de titlu, pe verso, se află un text scris de către preotul Gheorghe Armașu din satul Petreni, raionul Drochia, la data de 20 februarie 1960: *„această carte Antologhion a fost dăruită la sfînta biserică a sfîntului marelui împărat întocmai sfîntul apostol Constantin și Elena, cea din satul Caprești în anul 1821 decembrie 5. Nicolaos preotul de la Înălțarea cinstitei și de viață făcătoare cruci de la Iași*.¹⁸

14 *** , *Mineul pe luna octombrie, pe verso primei coperte*, Kiev, 1897.

15 *** , *Mineul pe luna octombrie*, Kiev, 1897. p. 272.

16 *** , *Mineul pe luna noiembrie, foaia de gardă de la începutul cărții*, Kiev, 1881

¹⁷ *** , *Mineul pe luna decembrie, pe verso primei coperte al Mineului*, Kiev, 1881.

¹⁸ *** , *Antologhion*, Enetines, 1776.

Dogmatica ortodoxă, vol - I, a apărut în anul 1884 la Kiev, cuprinde o amplă pledoarie vizînd necesitatea studierii dogmaticii în instituțiile de învățămînt teologic și despre învățătura Existenței Lui Dumnezeu de la origini. **Volumul - V**, cuprinde învățături despre Sfînta Taină a Pocăinței și capitole despre eshatologie. Este de menționat faptul că toate volumele dogmatice scrise de Episcopul Silvestru, Rectorul Academiei duhovnicești din Kiev conțin o bogată argumentare patristică și scripturistică a tuturor temelor de dogmatică. Cartea a fost tradusă în limba română și editată la editura *Credința Strămoșească*. Scrierea a fost o carte de căpătii pentru viața duhovnicească de zi cu zi a marelelui duhovnic al epocii contemporane, Părintele Ilie Cleopa.

Pe foaia de titlu figurează următoarele însemnări, *Preotul G. D. Armașu, Petreni Drochia 24 decembrie anul 1959 Chișinău.*¹⁹

Dogmatica de Dumnezeu cuvîntătoare a Bisericii drept măritoare - aceste volume sunt scrise de protoiereul Malinovski. Au fost editate la Lavra Sfîntului Serghie. Volumul I, a apărut în anul 1910 și tratează capitolele tradiționale tuturor manualelor de dogmatică. Volumul al III-lea a apărut în anul 1909.

Culegere de Cântări Bisericești - această lucrare a apărut în timpul domniei Majestății Sale Carol I, Regele României, scrisă fiind de Gherasim Episcopul Romanului. Cartea e valoroasă prin cîntările bisericești inserate în ea, dar și pentru că a aparținut bibliotecii bisericii Sf. Voievozi din acest oraș,²⁰ avîndu-l ca , preot pe protoiereul Silvestru Talnici.

De civitate Dei - este o operă scrisă în limba latină de Fericitul Augustin,²¹ cuprinde capitole alese , o introducere și note explicative de I. N. Dianu. A fost editată la București în anul 1916. La pagina 238, aflăm următoarea consemnare,

¹⁹ Episcopul Sicvestru, *Dogmatica, Vol – V*, Kiev, 1891.

²⁰ Această Biserică a fost Zidită cu binecuvîntarea și sprijinul episcopului Visarion Puiu ,care pe data de 8 noiembrie 1927 a sfințit locul celei de a patra biserici din Bălți, cu hramul „Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil”.

²¹ Aceasta cuprinde 22 de cărți, împărțită după conținut în două părți principale. Primele 10 cărți resping acuzațiile păgâne contra creștinismului făcut responsabil de nenorocirile aduse de invazia lui Alaric asupra Romei, la 410, și de alte neajunsuri. Autorul trece la atac contra păgînismului arătînd că idolatria nu poate garanta fericirea în această lume și nu e în măsură să asigure viața viitoare.

Partea a doua tratează despre existența, raportul și lupta din dintre cele două cetăți: cetatea lui Dumnezeu sau cetatea cerească și cetatea pămîntească. Originea celor două cetăți stă în crearea oamenilor și căderea acestora, care. Locuitorii cetății lui Dumnezeu sunt buni și drepecți. Locuitorii cetății pămîntești sunt răi și nedrepecți, atît în lumea aceasta cît și în cealaltă. Cele două cetăți, deși separate moralmente, în realitatea istorică se interpătrund. Cetatea lui Dumnezeu nu e totdeauna identică cu Biserica, așa cum cetatea pămîntească nu e totdeauna identică cu statul. Cele două cetăți vor fi separate definitiv la judecata de apoi.

Cernăuți. Pr. D. Midrescu, *Mahala* 30 octombrie 1930.²²

Scripturae Sacrae Cursus Completus : In 28 vol. Un tezaur foarte important al acestui autor este colecția de studii patristice și scripturistice. Ea este cunoscută sub denumirea de Colecția Patristică, a lui J. P. Migne. Ea este importantă prin faptul că cuprinde opera patristică de la Părinții Apostolici pînă la perioada sa de cercetare, fiind adunată de acest mare profesor.

Revista: Candela - publicație care apare la Cernăuți, sub redacția profesorilor Facultății de Teologie de la Universitatea Regele Carol al II-lea din Cernăuți. Revista apare o dată pe lună, cuprinzînd diferite articole de Teologie și de istorie bisericească. În colecția bibliotecii se află numerele:

- a. Nr. 7, Anul - 5. 1886, pe luna iuliu:
- b. Nr. 1-2, Anul - XLV, 1934.
- c. Nr. 1-12, Anul - XLVI, 1935.
- d. Nr. 1-12, Anul - XLVIII, 1937.

Revista: Episcopia Hotinului - cuprinde viața și activitatea liturgică, pastorală și misionară a episcopiei Hotinului. S-a editat în anul 1924, fiind un buletin informativ al Episcopiei. Publicația apare cu străduința Episcopului Visarion și a profesorului Constantin Tomescu. În colecția bibliotecii se află: *Episcopia Hotinului, Nr. 2, Bălți, 15 ianuarie 1936*. Ea aparține parohiei din satul Căinari Vechi, Județul Soroca.

În concluzie, am menționa că această prețioasă colecție de carte veche bisericească și-a găsit un loc pe potrivă - o bibliotecă de mare prestigiu în Republica Moldova, care, îmi exprim ferma convingere, va face totul pentru păstrarea dar și popularizarea ei.

Iar prin aceasta va contribui și la înveșnicirea celui care a fost un vrednic slujitor al Domnului, preotul Gheorghe Armașu, stăpînul și păstrătorul neînfriecat al valoroasei biblioteci duhovnicești.

²² Aurelii Augustini, *De Civitate Dei*, București, 1916, p. 238.

